



Ottoman Empire's Strategy to Capture Malta Thanks To Turkish and Muslim Sea Captives

Muhsin Kadioğlu¹

Istanbul Technical University, Maritime Faculty, Maritime Transportation Management Engineering, Istanbul, Türkiye

ABSTRACT

As it is known, the Knights of Rhodes were the most important religious-looking piracy organization that threatened the security of Turks and Muslims in the Mediterranean region until the reign of Suleiman the Magnificent. After the capture of Rhodes by the Turks in 1522, this organization, which settled in Malta and became the Knights of Malta, continued its piracy and bandit activities uninterruptedly. The Ottoman Empire wanted to seize Malta to end the activities of this organization, and despite the martyrdom of a great admiral like Turgut Reis, it could not be successful. The classical methods used in history to seize an island are blockade, siege, and direct attack. The Ottoman Empire, on the other hand, adopted a strategy other than the known methods; He tried to seize Malta by organizing a revolt by a captive pasha by organizing Turkish and Muslim captives. Mustafa Bassà di Rodi Schiavo in Malta, o sia la di lui congiura all'occupazione di Malta descritta da Michele Acciard is an interesting work that tells that Muslim prisoner tried to seize Malta by rebelling. This work, which is almost unknown in Turkey, reveals the policy of seizure it carried out against the centers that threatened the Ottoman state and its subjects in the mid-1700s. In this article, the plan of the captured Ottoman sailors to revolt in 1749 and seize Malta is examined through the work. Although this example was unsuccessful, it is understood that the Ottoman Empire implemented a "conquest strategy by organizing the prisoners". The study brings up a strategy and event implemented by the Turks, which will inspire the understanding of strategy of the modern period, and also opens a literary work about the Turks, which is almost unknown, to discussion.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 04.04.2023

Received in revised form: 15.05.2023

Accepted: 18.05.2018

Available online: 30.06.2023

Article Type: Review Article

Keywords: Malta, Mustafa Pasha, Muslim prisoners, Turkish prisoners, rebellion

© 2023 SAÜTAD All rights reserved



1. Extended Summary

Until 1522, the most important organization that threatened the life and property of Turks and Muslims in the Islands and the Mediterranean was the Knights of Rhodes. This organization, which settled in Malta after the capture of Rhodes by the Turks, continued its activities of banditry and piracy under the name of the Knights of Malta. Ottoman statesmen wanted to seize Malta in order to end the activities of the Knights of Malta, but they could not be successful despite the martyrdom of a great admiral like Turgut Reis. The effort of the Ottoman state to seize Malta lasted until the end of the 18th century.

The aim of this study is to reveal that the Ottoman state was actually aware of the organized rebellion of Turks and Muslims captured by the Knights of Malta in order to seize Malta, and then the efforts to seize Malta. Because it is possible to come across similar conquests in Ottoman history.

¹ Corresponding author's address: İstanbul Teknik Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği, Tuzla-İstanbul/Türkiye
Telephone: +533 5279296
e-mail: kadiogm@itu.edu.tr

In Ottoman history, *Sarı Saltuk* is an alp and alperen who made conquests by pretending to be Christian. Also, during the siege of Sofia, a young man named *Uzunca Sevindik* went to the Bulgarian side as if he had become a Christian. He started to work as a “falcon hunter” alongside the castle commander. One day, when they were hunting with the commander, he made the castle commander lose his way and handed the commander over to the Ottoman soldiers.

According to the researches made by Viguer (1749, p. 335), Mustafa Pasha, who organized the revolt of Turkish and Muslim prisoners in Malta, wrote a letter to the rulers of Algeria, Tunisia and Tripoli, who were affiliated with the Ottoman state, alongside the Ottoman sultan, before starting the revolt. This is an indication that Malta is trying to seize Malta with the rebellion of Muslim captives. Even after the unsuccessful rebellion attempt, Mustafa Pasha, who was the leader of the rebellion, could not be executed and returned to the Ottoman state, which shows that the rebellion took place within the knowledge of the Ottoman state.

According to some researchers, the King of France stepped in to prevent Mustafa Pasha from being executed, and thanks to mediation, he enabled French merchant ships to trade more comfortably in Ottoman waters. The Maltese ruler also strengthened his position by fulfilling the request of the king of France. Although the Ottoman Empire could not get exactly what it wanted, it prevented the execution of an important pasha and also ensured his return.

The work titled “*Mustafâ Bassà di Rodi schiavo in Malta, o sia la di lui congiura all’occupazione di Malta descritta da Michele Acciard*” clarifies a hidden point in terms of Turkish and Maltese relations. Although the book is a novel, it should be accepted that it is an important work of strategy and will be inspiring for present and future generations.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Türk ve Müslüman Denizci Esirler Sayesinde Malta'yı Ele Geçirme Stratejisi

Muhsin Kadioğlu¹

İstanbul Teknik Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği, İstanbul, Türkiye

ÖZ

Bilindiği gibi Rodos Şövalyeleri, Kanuni Sultan Süleyman dönemine kadar Akdeniz coğrafyasında Türk ve Müslümanların her türlü güvenliğini tehdit eden dini görünümlü en önemli korsanlık yapılanmasıydı. Rodos'un 1522 yılında Türkler tarafından ele geçirilmesinden sonra Malta'ya yerleşerek Malta Şövalyeleri adını alan bu örgüt deniz haydutluğu ve korsanlık faaliyetlerine aralıksız devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu bu örgütün faaliyetlerini sonlandırmak için Malta'yı ele geçirmek istemiş, Turgut Reis gibi büyük bir amiralin şehit olmasına rağmen başarılı olamamıştır. Tarihte bir adayı ele geçirmek için kullanılan klasik yöntemler kuşatma, muhasara ve doğrudan saldırıdır. Osmanlı İmparatorluğu ise bilinen yöntemlerin dışında başka bir strateji benimsemiş; tutsak edilen bir paşanın Türk ve Müslüman esirleri örgütleyerek isyan çıkarması yoluyla Malta'yı ele geçirmeyi denemiştir. "Mustafâ Bassà di Rodi schiavo in Malta, o sia la di lui congiura all'occupazione di Malta descritta da Michele Acciard" adlı eser, Müslüman esirlerin isyan ederek Malta'yı ele geçirmeye çalıştıklarını anlatan ilginç bir eserdir. Türkiye'de hemen hiç bilinmeyen bu eser 1700'lü yılların ortalarında Osmanlı Devleti'ni ve tebaasını tehdit eden merkezlere karşı yürüttüğü ele geçirme politikasını ortaya koymaktadır. Bu makalede, tutsak edilmiş Osmanlı denizcilerinin 1749 yılında isyan ederek Malta'yı ele geçirme planı sözü edilen eser üzerinden irdelenmektedir. Bu örneği başarısız olsa da, Osmanlı İmparatorluğu'nun "tutsakları örgütleyerek fetih stratejisi" uyguladığı anlaşılmaktadır. Çalışma, modern dönemin strateji anlayışına ilham verecek, Türkler tarafından uygulanan bir stratejiyi ve olayı gündeme getirdiği gibi, hemen hiç bilinmeyen Türklerle ilgili edebi bir eseri tartışmaya açmaktadır.

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihiçesi:

Alındı: 04.04.2023

Düzeltilmiş hali alındı: 15.05.2023

Kabul edildi: 18.05.2023

Çevrimiçi yayımlandı: 30.06.2023

Makale Türü: İnceleme Makalesi

Anahtar Kelimeler: Malta, Mustafa Paşa, Müslüman esirler, Türk esirler, isyan

© 2023 SAÜTAD Tüm hakları saklıdır



1. Giriş

Türk tarihinin Türkiye'de bilinmeyen bazı sayfaları, yabancı ülkelerin arşivlerindeki belgelerden, resimlerden, heykellerden, bazı sembollerden, yayınlanmış hikâye, roman, tiyatro, opera, operet ve benzeri eserlerden, özel koleksiyonlarda, kiliselerde ve müzelerde yer alan bazı eserlerden de öğrenilebilmektedir. Napoli şehrinde 10 Ocak 1751'de yayınlanan ve toplam 144 sayfa olan *Mustafâ Bassà di Rodi schiavo in Malta, o sia la di lui congiura all'occupazione di Malta descritta da Michele Acciard* (Malta'daki Rodoslu Mustafa Paşa kölesi veya Michele Acciard tarafından anlatılan Malta'yı işgal etmek için yaptığı komplo) (Ek, 1) adlı eser de Türk denizcilik tarihine dair ilginç bilgiler içeren hemen hemen hiç bilinmeyen eserlerden biridir.

Olay İngilizce kaynaklarda "1749 Muslim slave revolt in Malta (1749 Malta'da Müslüman köle isyanı)", Fransızca kaynaklarda "Complot du bacha (Paşa Komplosu)", Maltaca kaynaklarda "Konfoffa tal-ilsiera kontra l-Ordni ta' San Ġwann (1749)" (2023) (Kölelerin Aziz John Tarikatı'na karşı komplosu (1749)) ve Lehçe kaynaklarda "Spisek niewolników (1749) (Kölelerin komplosu (1749))" şeklinde adlandırılmaktadır (Wikipedia, n.d.2). Olayla ilgili ilk eserin olayın gerçekleşmesinden sadece iki yıl sonra yayınlanmış olması başarısız isyan yoluyla ele stratejisinin doğruluğunu kanıtlamaktadır.

Esere konu edilen hususlar günümüze kadar Türk tarihçileri ve edebiyatçıları tarafından hiç değerlendirilmemiş, söz konusu eser Türkçeye çevrilmemiştir. Eserin yasaklanmasında Malta Şövalyeleri'nin "Büyük Üstadının gücünü sorgulaması, Maltalıların haklarını savunması Malta'da

yasaklanmasının ana sebebi olmuştur. Hatta eserin yazarı De Soldanis, Roma'ya giderek bizzat Papa 14. Benedict'in huzurunda kendisini savunmak zorunda kalmıştır. (Marshall, 1971, s.3) 1752 yılında İtalya'dan Malta'ya dönen De Soldanis, Malta'nın o dönemdeki Baş Üstadı Pinto tarafından affedilmiştir ama yetkilerini sorgulayan eserin yayınına konulan yasağı sürdürmüştür.

Bu çalışmanın amacı, Türk ve Müslüman eserlerin örgütlenmesi suretiyle Hıristiyan korsanların faaliyet merkezinin ele geçirilmesi için az bilinen bir strateji uygulandığını ortaya koymaktır.

2. Literatür

Smitmer (1781, s.56), Gugliuzzo (2013, s.63) ve Pasquale (2006, s.226) olay hakkında Malta Ulusal Kütüphanesi'nde İtalyanca, biri Portekizce, diğeri Fransızca altı öykü ve iki konuşmada olaydan söz edildiğini belirtmişlerdir. Olayları bizzat yaşaya şövalye Viguiet (1749, s.335) tarafından yayınlanmıştır. Olayın anlatıldığı başka bir metin Acciard (1755, s.25) tarafından kaleme alınmıştır (Ek, 2). İsyanla ilgili kitaplar başta Kudüs Aziz John'un Sagro Militar Tarikatı Kütüphanesi kataloğu olmak üzere bazı kütüphanelerin kataloglarında yer almıştır. (Ek, 3).

1779 yılında Pietro Andolfati Müslüman tutsakların isyan planı hakkında "La congiura di Mustafa Bassa di Rodi contro i cavalieri" (Ek, 4) adıyla bir drama yazmıştır.

Ayrıca Kurtulmuş (2021, s.805), "anonim şiirlerden Fuqek Nithaddet Malta, Müslümanların belirgin rol oynadığı Maltaca ilk şiirlerden biri olması sebebiyle değerlidir. Şiir, Rodos Paşası Mustafa tarafından düzenlenen Malta'daki planlı bir köle ayaklanması hakkındadır. On dokuz kıtadan oluşan bu şiirde ayaklanmanın arkasındaki deha Mustafa, "Bassà ta' Rodi l-kiefer" (Rodos'un Zalim Paşası) olarak takdim edilir" demektedir. Devamında da Cassola'dan (2000, s.60) bir alıntı ile "Maltalılar için Müslümanların geneli zalim olarak düşünüldüğünden buradaki zalim sıfatı şaşkıncu bir durum değildir" der. Malta edebiyatının erken bir örneği olan şiir Fuqek Nithaddet, Malta isyan girişiminden birkaç yıl sonra ismi bilinmeyen bir şair tarafından kaleme alınmıştır.

Vassalo'nun, *Il-Gifen Torc* (1852) (Ek, 5) adlı eserinde bir Osmanlı gemisinde forsa olan Maltalıların gemiyi ele geçirerek Malta'ya kaçmayı başarması birkaç perdede anlatılır. Mustafa Paşa'nın gemisinin ele geçirilmesi ve kölelerin gemiyi Malta'ya götürmeleri Vassalo'ya ilham kaynağı olmuştur.

Eserin bazı nüshaları Birleşik Krallık'ta King's College London, The British Library, St. Pancras, University of Oxford, Almanya'da Staatsbibliothek zu Berlin-Preußischer Kulturbesitz, Haus Potsdamer Straße, İtalya'da Biblioteca Rosminiana ve Sovereign Military Order of Malta'da, ABD'de Harvard ve Yale üniversitelerinin kütüphanelerinde yer almaktadır.

Giovanni Pietro Francesco Agius de Soldanis, seyahatlerinde tanıştığı bir İtalyan olan Michele Acciard takma adıyla, bu isyan planını 1751 yılında Malta'da *Mustafâ Bassà di Rodi schiavo* adıyla yayımlamıştır. Kitap, Malta Şövalyeleri'nin büyük üstadının yetkilerini tartışmaya açtığı ve Maltalıların haklarını savunduğu için ciddi tartışmalara neden oldu ve Malta'da yasaklanmıştır.

Bu makalede konu edilen Mustafa Paşa (Ek, 6) hakkındaki eseri objektif değerlendirebilmek için, eserin yayınlandığı devrede Malta'nın sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik durumunu kısmen de olsa kavramak gereklidir. Bu sebeple Thake (2013) tarafından kaleme alınan "*Censoring nationalism in eighteenth-century Malta: Agius de Soldanis and Acciard's Mustafâ Bassà di Rodi*" (On sekizinci yüzyıl Malta'sında milliyetçiliği sansürlemek: Agius de Soldanis ve Acciard's Mustafâ Bassà di Rodi) ve "*Patriotism, Deception and Censorship*" (Vatanseverlik, Aldatma ve Sansür" başlıklı makaleler, dönemi anlamak bakımından hayli ilginçtir.

3. De Soldanis'in Kimliđi

Bir dilbilimci, hukukçu ve tarihçi olan Dann Piet Franđisk De Soldanis (Rabat, 31 Ekim 1712-30 Ocak 1770) Gozo veya Malta takımadalarında yaşamasına rağmen Avrupa devletleri ile yakın bağları olan bir alimdi ("Ėann piet franđisk de Soldanis," 2023).

4. Müslüman Esirlerin İsyanı ve Malta'yı Ele Geçirme Planı

Maltalıların önemli bayramlarından biri olan Aziz Peter ve Aziz Paul bayramı olan 29 Haziran 1749'da Müslüman köleler ve esirler "Büyük Usta" Pinto'yu öldürmeye ve Valletta'yı ele geçirmeye karar verdiler. Bu bayramda her kasaba ve köyden Maltalılar ve Tarikat'ın birçok şövalyesi de festivalin tadını çıkarmak için Mdina'ya gidiyordu. Bu nedenle, Büyük Üstat'ın sarayında birkaç şövalye ve Tarikat askeri ve yaklaşık yüz köle hizmetçi olacaktı. Kölelerden biri olan Misselliti Büyük Üstat Pinto'nun özel odasına girerek bıçakla öldürecekti. Ardından köleler serbest bırakılacak, serbest kalanlar cephanelikten silahları ele geçirecekler ve Saint Elmo'yu ele geçirdiklerine dair bir işaret vereceklerdi. Testa (1989, s.191) isyan sırasında zamanı geldiğinde müdahale etmek ve böylece Malta'yı Tarikat'ın elinden almak için Kuzey Afrika'dan bir Osmanlı donanması göndermek için bir anlaşma vardı, diye yazmıştır. O zamanda Malta'da 1400 köle vardı (Ek, 7) ve bunların çoğu Belt, Birgu ve Isla hapisanelerindeydi. Ancak, planın sızması nedeniyle isyan başarıya ulaşmadan bastırılmıştır.

Müslüman esirler ve köleler, Büyük Usta Pinto'nun korumalarından biri olan Giuseppe Cohen'i yanlarına çekmeye çalıştılar. Giuseppe Cohen, Mustafa Paşa'nın yönettiği isyana katılmayı reddetti ve planı açığa çıkardı. Daha sonra her sene 29 Haziran'da bu isyanın bastırılması kutlandı.

Bu olay Malta'da "Kölelerin İsyanı" ya da "Köle Komploları" anlamında Maltaca "Konfoffa tal-ilsiera" olarak adlandırılmaktadır.

1749'da Malta'da yaşanan Paşa Komplosu (Complot du bacha), Müslüman kölelerin isyanını örgütleyerek Malta adasını ele geçirme planıdır. Bu plan Osmanlı Türklerinin Rodos Paşası tarafından kurulan büyük bir özgürlük planı olduğu kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun Müslüman esirlerle isyan planlayarak bir adayı ele geçirme stratejisidir. Yaşananlar bir macera romanı konusu olabilecek kadar büyük ve renklidir. Malta ve Fransa'da "Komplo" olarak anılan bu özgürlük planı, o yıllarda geniş bir şekilde anlatılmış, yazılmış ve yorumlanmıştır.

5.1. Rodos Paşasının Esir Edilmesi

Öykü, Şubat 1748'de, Rodos Valisi olan Mustafa Paşa'nın Rodos'tan Karaman'a gitmek üzere bindiği Lupa adlı Osmanlı gemisinin mutfağında başlamıştır. Seyahatin başlamasından birkaç gün sonra, Hıristiyanlardan forsalar isyan etme fırsatı yakalarlar. Montalto adında bir Maltalı ve diğer Hristiyan köleler birlikte davranarak gemiyi ele geçirirler. Rodos Valisi Mustafa Paşa dâhil olmak üzere 150'den fazla personel ve yolcuyu esir ederler. Gemiye hâkim olan Hıristiyan tutsaklar, bütün Türk denizcileri katleder ve cesetlerini denize atarlar. İsyancılar, Arnavut Demetrius'u lider olarak seçerler ve Malta'ya giderler. Gemi, 1 Şubat 1748'de büyük bir tükenmişlik içinde Malta'ya ulaşır.

Gemide, 1708 yılında Sakız adasında doğan Mustafa Paşa da vardır. Mustafa Paşa, Osmanlı Sultanı 3. Ahmet'in, 3. Vezirinin torununun hocasıdır. Mustafa Paşa, donanmasıyla birkaç muzaffer deniz savaşından sonra, Rodos adasının valiliğini elde etmiş başarılı bir amiraldir ("Complot du Bacha", 2023) General Ximemes, onu bazı hizmetkarlarıyla pek çok Türk esirin bulunduğu Fort St. Elmo kalesine yerleştirir. Tutsak olmasına rağmen saygı görür ("Complot du Bacha", 2023) ve Malta yöneticisi Pinto tarafından bizzat ziyaret edilir.

Fransa-Osmanlı ittifakı nedeniyle Fransa Kralı'nın araya girmesi üzerine ev hapsine alınır. Son derece saygılı muamele görmesine rağmen esirdir ama sıcak günlerde Valletta'nın kıyısında bahçelere gitmesine izin verilen, yani belli ölçüde özgürlük kullanabilen birisidir.

5.2. İsyan Planı'nın Arka Planı

18. yüzyılın ortalarında, Saint John Şövalyeleri tarafından yönetilen Malta'da yaklaşık 9 bin Müslüman tutsak vardı (Broğini, 2013, s.9). "Yahudi veya Müslüman inancına sahip köleler, coğrafi kökenlerine ve ten renklerine göre tanımlanıyordu. Bu nedenle, hepsi Müslüman olsalar da Kuzey Afrikalı Müslümanları Doğu Akdenizlilerden ayırmak için siyahiler ayrı "Moor" ve diğerleri "Türk" olarak adlandırılıyordu. "Moor" adlandırması ile aslında İber Yarımadası'nda yaşayan halklardan Müslüman olanlar kastediliyordu ("Mouros," 2023). 1620 ile 1645 yılları arasında satın alınan köleler arasında en kalabalık olan Mağribiler (%34,4), Cezayir'de yaşayan ve genellikle Afrika kıyılarında Malta kadırgaları tarafından esir alınan siyahlar (%18,1) ve Türkler (%12,1) oranındaydı (Broğini, 2013, s. 9)

Müslüman tutsakların sadece namaz kılmak için bir araya gelmelerine izin veriliyordu. Malta halkı ile etkileşimde bulunmalarını engelleyen yasalar olmasına rağmen, bunlar düzenli olarak uygulanmıyordu. Bazı tutsaklar tüccar olarak da çalışıyorlar, zaman zaman mallarını Valletta sokaklarında ve meydanlarında satmalarına izin veriliyordu (Broğini, 2013, s.9).

Rodos Valisi Mustafa Paşa (Ek, 6), Malta'ya geldikten ve belki de bir kaçış girişiminden kısa bir süre önce, mümkün olduğunca çok sayıda Müslüman tutsağı örgütlemeye çalışmıştı. Hizmetinde kalan özel bir adamı, Malta ve isyan planı hakkında istihbarat toplamak için çalışmıştı. Bu adam yavaş yavaş, Müslüman tutsaklar arasındaki özgürlük arzularını ateşledi ve onları büyük bir isyana katılmaya ikna etmeyi başardı. Paşa ve hizmetkârları, rüşvet vererek diğer kölelerle rahat iletişim kurdular. Viguer'e göre (1749, s.335) Mustafa Paşa Cezayir dayısına, Tunus, Trablus beylerbeylerine ve Sebkatî mahlasıyla şiirler yazan Osmanlı Sultanı 1. Mahmut'u planı hakkında bilgilendirmiş ve desteklerini talep etmek için mektup bile yollamıştı. Plana göre Mustafa Paşa Malta'daki Müslüman tutsaklarla isyan edecek ve Malta yöneticisi Pinto'yu öldürerek Malta'yı ele geçirecekti.

5.3. İsyan Planı ve Öğrenilmesi

Planın öğrenilmesi Maltaca bilgi aktaran güvenilir bir internet sitesinde şöyle anlatılmıştır ("Complot du Bacha", 2023): Valletta'da bir akşam üç esir sikru (Bir Malta içkisi) içmek için bir dükkâna girer. Malta'da bir isyan çıkarmak konusunda konuşmaya başlarlar. Esirlerden biri diğerine Malta'dan kaçmayacaklarını, dinlerini değiştirmeyeceklerini, Müslüman olmayı kabul edenlerin yaşayacağını, reddedenleri öldüreceklerini söyler ve isyana katılmasını önerir. Bu sırrı açan esir, sırrını başkasına açmaması için arkadaşını uyarır.

Bu dükkânın sahibi, Malta'da Hristiyan olmuş ve Maltalı bir kadınla evlenmiş Filistinli bir Yahudi olan Joseph Cohen'dir. Joseph Cohen, dükkânını kapatır kapatmaz Grand Master Pinto'ya haber vermeye gider ama vakit geç olduğundan görüşme yapamaz. Bu sırada Ermeni Maronitin, gardiyanların kaptanı Viguiet'e mutfaktaki Endülüslü bir Müslüman'ın kendisine bir isyan planına katılmasını teklif ettiğini söyler. 6 Haziran akşamı Maronitin'i sorgulamaya başlar.

Viguiet, 1731'den 1734'e kadar Gozo adasının valiliğini yapmış tecrübeli bir kişidir. Başlangıçta hikâyeyi gerçekçi bulmaz ama aynı akşam Malta'nın yöneticisi Manuel Pinto de Fonseca'yı uymayı da ihmal etmez.

Ardından Joseph Cohen, Endülüslü bir Müslüman ile başka bir Müslüman arasındaki Farsça sohbetten büyük Fonseca'ya karşı komplo kurulduğunu bildirir. 6 Haziran'dan itibaren olağanüstü bir komplo yavaş yavaş keşfedilmeye başlanır. Müslümanlar sorguya alınca isyan planını itiraf etmek zorunda kalırlar. İsyan planı konusunda en çok bilgiyi veren bir Kürt çilingir, birçok kişiyi deşifre eder. Üç Türk ve Müslüman tutsak tutuklanır ve çeşitli işkenceler maruz kalınca planın ayrıntılarını açıklarlar. Hikâyenin bundan sonraki gelişimi Malta yönetimi tarafından kurgulanmıştır.

5.4. İsyanlıların Yakalanması

Manuel Pinto de Fonseca isyan planını öğrendikten hemen sonra derhal Malta'da serbestçe gezme hakkı verilen tüm Müslüman tutsaklar da dahil olmak üzere herkesi sorgulamaya başladı ve liderlerinin kim olduğunu sordu. İşkence altında 150 Müslüman Türk sorguya çekildi ve bunlardan dördü işkence

sırasında öldü, 38'i idam edildi ve 32'si ağır ceza aldı. Brogini (2013, s.61) "suçlu bulunanların Malta limanında dört kadirge tarafından dörde bölünmeden önce sıcak demirlerle etleri parçalandığını" yazmıştır.

Sorgulamanın ardından liderin Mustafa Paşa olduğu sonucuna varıldı. Mustafa Paşa'nın isyanı ayrıntılı şekilde planladığı ve bir filoyu Malta'ya davet ettiği anlaşıldı. İsyân hakkında bilgi veren bazı Müslümanlar, Hıristiyan olmayı reddetmelerine rağmen öldürülmeden hemen önce vaftiz edilmeleri istendi. Valletta'daki Saray Meydanı'nda 125 kişi idam edildi. Sekiz Müslüman'ın alımlarına, ömür boyu kınanmaları için "isyancı" manasına gelen "Ribelli" kelimesinin ilk harfi olan R harfi kazındı. Manuel Pinto de Fonseca, Mustafa Paşa'yı öldürmeye hazırды, ancak Fransa Kralı'ndan Mustafa Paşa'nın serbest bırakılmasını isteyen bir mektup alınca isteğini gerçekleştiremedi. Mustafa Paşa, bir Fransız gemisiyle Rodos'a geri götürüldü. Fonseca, Fransa Kralı'na yazdığı mektupta "Şimdi Rodos Paşası'na özgürlüğü verildi. Majesteleri'nin karşısında kalifiye olmayan tavrımı denemekten onur duyuyorum. Asıl suçlu olan Paşa'nın kölelerim arasında planlanan komplodan aylar sonra kurtulabileceğini hiç düşünmemiştim" demişti.

5.5. İsyânın Sonrası

Müslüman Türk tutsakların isyan girişiminin başarısız olmasında birincil role sahip olan Yahudi Joseph Cohen'di. Malta'yı 33 yıl süreyle yöneten en büyük ustalardan biri olan Başüstad Pinto, Cohen'in ölümünden sonra her yıl çocukları için bir miktar para verdi. Planı ortaya koyan Giuseppe Cohen'e, San Jean Şövalyeleri'nin büyük üstadının hazinesinden yıllık 300 scudi ve Valletta Üniversitesi'nden 200 scudi verildi. Cohen'e, 1721'de yeni mülklere taşınana kadar Üniversite'nin bulunduğu Valletta'da bir ev verildi. Ev, 1773'e kadar Cohen ailesinde kaldı ve bir yıllık tazminat ödenerek geri alındı. Günümüzde bu bina, Monte di Pieta'ya ev sahipliği yapmaktadır.

Başüstad Pinto, bu isyanın ortaya çıkmasından sonra olayları Avrupa'daki büyükelçilerine bildirdi. Malta'da kölelerin ve tutsakların hareketlerini kısıtlayan yasalar daha katı hale getirildi. Köleler artık şehir sınırları dışına çıkamadılar ve herhangi bir tahkimata yaklaşmadılar. Camileri dışında herhangi bir yerde toplanmalarına izin verilmedi ve sadece Köleler Hapishanesi'nde uyuyabildiler. Dahası, hükümet binalarının herhangi bir silahını veya anahtarını taşıyamadılar.

1749'da ayaklanan ve başarısız olan Müslüman tutsaklara yapılan işkencelerle öldürülmesini tasvir eden 19 çizimden oluşan bir set, Müslüman tutsakların komposuna yeni bir ışık tutan bir kitabın tanıtımında ilk kez halka teşhir edileceği açıklandı. (Tvmnews, 2023).

6. Hıristiyan Olmuş Gibi Görünmek

Rodos Sancak Beyi Mustafa Paşa'nın çevresinde gelişen ve Malta'da derin etkiler yaratan bu olay sıradan bir isyan hareketi olarak görülemez. Osmanlı tarihinde Hıristiyan olmuş gibi görünerek şehirlerin, kalelerin fethine yardımcı olan pek çok Alperen vardır. Bunlardan en önemlilerinden ve en az bilinenlerinden biri de Sofya'nın ele geçirilmesi öncesinde yaşanmıştır. Hammer (1986,1, s.206-207) bu olayı şöyle anlatmıştır:

"Osmanlı ordusunun asil kuvveti Balaban Bey'in oğlu İnce Balaban kumandasında Sofya'yı muhasara ediyordu. Sofya İnce Balaban'ın her türlü mesaisine birkaç seneden beri direniyordu. Şehri kuşatanlar sabırlarını kaybetmekte iken, güzel düşünülmüş bir hile şehrin kapılarını Osmanlılara açtı. Uzunca Sevindik adında nadir bir yüz güzelliğine malik bir genç, şehre girerek, Hıristiyan olmuş gibi telâkki olundu; kendisini kumandanın yanına "doğancı" sıfatıyla kabul ettirdi. Bir gün doğan avında bulunan efendisini şehir hâricine çıkararak ve bir müsait anda fırsatı ganimet bilerek atından aşağı alıp, hayvanın üzerine bağladı; esir sıfatıyla Osmanlı ordugâhına götürdü.

Balaban, bedbaht kumandanı, bağlı olarak mevkiin duvarlarına kadar getirince, ahali reislerinin zayi edilmiş olmasından ümitsizliğe kapılıp, 1382 yılında şehrin anahtarlarını Türklere vererek şehri teslim etmeye karar verdiler."

Bu hususta en meşhur örnek ise Sarı Saltuk'tur. Saltukname'de sarı Saltuk'un Hıristiyan olmuş gibi görünerek rahipliğe başladığı, uzunca seneler rahiplik yaptığı, Türk ordularının saldırısı sırasında Türklere yardım ettiği efsanevi şekilde anlatılmaktadır.

Maltalı araştırmacı Viguer'in Malta arşivlerine dayanarak (1749, s.335) Mustafa Paşa'nın Cezayir dayısına, Tunus, Trablus beylerbeylerine ve Osmanlı sultanına mektup yazdığını belirtmesi Malta'daki isyanın kendiliğinden gelişen bir olay olmadığını ispatlamaktadır. Bu isyanın St. Bendict Koleji'nde uygulama olarak öğretilmesi isyanın gerçekliğini kanıtlamaktadır (Ek, 8).

7. Sonuç

Tarihte forsaların gemileri ele geçirmesi pek çok defa yaşanmıştır. Mesela Fatih Sultan Mehmet döneminde sünnet edilerek Yeniçeri ortalarına dâhil edilmek üzere İstanbul'a nakledilmiş olan bin beş yüz Ceneviz asilzadesi Türk gemilerine bindirilmişti. Zorla "dönme" yapılanlardan yüz elli kişi bindikleri gemiyi mâhirâne bir isyan ile ele geçirerek Kili limanına girmişti (Hammer, 1986, 3, s.142). Bilindiği gibi Malta, Rodos'tan çıkartılan Hıristiyan şövalyelerin yerleştiği bir adadır. Osmanlı İmparatorluğu, Malta'nın fethi için özel bir önem göstermiş ama maalesef fetih başarısız olmuştur. 1565 Malta kuşatması sırasında Türk İslam denizcilik tarihinin en büyük amirallerinden Turgut Reis kuşatma sırasında şehit olmuştur. Öte taraftan Malta'ya yerleşen Hıristiyan şövalyeler Müslüman hacı adaylarını ve hacıları soymak, gemilerine el koymak, Türk ve Müslümanları esir etmek, korumasız Osmanlı kıyı kasabalarını basarak ahalisini esir etmek ve benzerleri gibi pek çok deniz haydutluğu ve korsanlığı yapmışlardır. Örneğin Kanuni'nin doktoru Ramazan'ın Rodos'un fethini anlattığı günlüğünde Hıristiyan şövalyelerin zulümlerine dair şikayetler anlatılmaktadır. Şövalyeler, doğudaki bu sularda güvenli bir denizcilik yapılamayacak kadar sık ve başarılı bir şekilde etraftaki yerleri zapt etmekle kalmayıp, komşu sahilleri, Anadolu'yu, Suriye'yi ve Mısır'ı da akınlarıyla rahatsız ediyorlardı. Bu coğrafyalarda bulunan açık arazileri talan ediyor aniden şehirlere ve köylere saldırıyor, ellerine geçirebildikleri her şeyi, taşınabilir malları, hayvanları ve insanları alıp yanlarında götürüyorlardı. (Avcı, 2011, s.210)

Osmanlı amiralleri tarafından böyle bir fesat yuvasının ele geçirilmeye çalışılması alışılmadık bir durum değildir. Maltalı araştırmacı Viguer (1749, s.335) ve Testa (1989, s.191), Malta isyanının planlayıcısı Mustafa Paşa'nın Cezayir dayısına, Tunus, Trablus Beylerbeylerine ve Osmanlı sultanına mektup yazdığını belirtmesi Malta'daki isyanın kendiliğinden gelişen bir olay olmadığını, planlı olduğunu ispatlamaktadır. Bu durum tarihte pek çok örneği olan olaylardan biridir. Bu olaylardan birinde Sarı Saltuk ve Uzunca Sevindik kendilerinden sonra gelen Türk savaşçılara olduğu kadar başka milletlere de ilham vermiştir. Örneğin 1917 Ekim Devrimi'nin liderlerinden biri 1929 yılında İstanbul'a sürgün edildiğinde Stalin'e mektup yazarak İstanbul'u ele geçirebileceğini belirtmiş ama olumlu bir cevap alamamıştır.

Pek çok kaynakta Rodos Sancak Beyi Mustafa Paşa'nın Karaman'a giderken gemisinde isyan çıktığı yazılmıştır. Oysa Rodos adası Anadolu kıyılarına çok yakındır ve bu rotadaki bir gemide isyan çıktığında fark edilmemesi son derece zordur. Ayrıca Karaman eyaletinin sınırları deniz kıyısına da uzanmadığından bir geminin Karaman'a gitmesi söz konusu olamaz.

Öte taraftan Malta isyanında adı geçen Rodos Paşası Mustafa Paşa'nın en azından isminin ve görevinin doğrulanması tarihçilerin işidir.

Tarihte "din değiştirmiş gibi görünen" sessiz kahramanlarla tehditler yerinde yok ediliyordu. Mustafa Paşa'nın hikayesi ise "tutsakları örgütleyerek isyan etmek ve şehri ele geçirmeye çalışmak" şeklinde ortaya çıkmıştır. Mustafa Paşa'nın hikayesi bu örneklerin başarısız hikayelerinden biri olsa da başarılı örnekleri de vardır. Kültürel strateji açısından bu örnekleri millete aktarmak, üzerinde düşünülmesini sağlamak, güvenlik stratejisi açısından da modern çağa uyarlamasını yapmak gerekmektedir.

Kaynakça

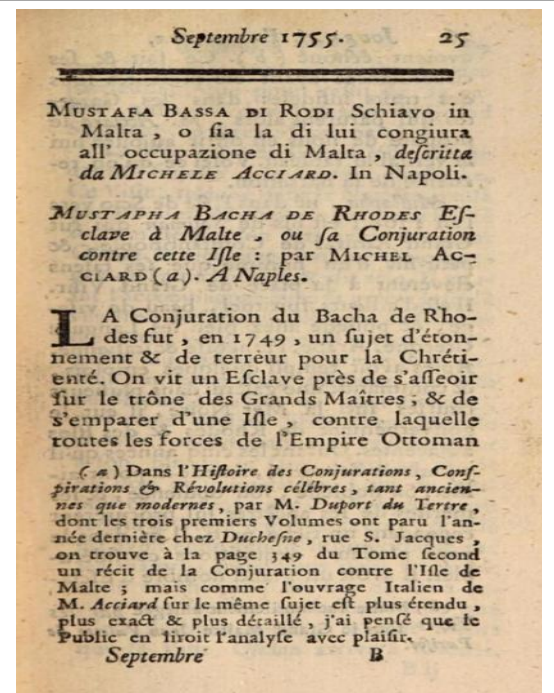
- Acciard, M. (1755). *Journal etranger*, September.
- Amaria, R. (2023, Marzu 20). *Sett ta' tpingijiet se juru t-torturi li nghataw l-ilsiera Misilmin li rvellaw fl-1749*. TVMNEWS. <https://tvmnews.mt/news/sett-ta-tpingijiet-se-juru-t-torturi-li-nghataw-l-ilsiera-misilmin-li-rvellaw-fl-1749/>
- Avcı, N. (2011). Osmanlıların Rodos Şövalyeleri ile ilk temasları ve Kanuni'nin adayı fethi, *İslami Araştırmalar Dergisi*, C. 13, s. 2, s. 210, İstanbul.
- Brogini, A. (2013). Une activité sous contrôle: l'esclavage à Malte à l'époque moderne, *Cahiers De la Méditerranée*, 87, 49-61. <https://journals.openedition.org/cdlm/7155>
- Cassola, A. (2000). *The literature of Malta: An example of unity in diversity*. Malta Minima Publishers.
- Complot du bacha. (2023, 12 May). In *Wikipedia*. https://fr.wikipedia.org/wiki/Complot_du_bacha
- Gugliuzzo, E. (2013). Être esclave à Malte à l'époque moderne. *Cahiers de la Méditerranée*, 87, 63-76. <https://journals.openedition.org/cdlm/7161>
- Hammer, J.V. (1986). *Büyük Osmanlı Tarihi*. Cilt 1, Üçdal Neşriyat.
- Hammer, J.V. (1986). *Büyük Osmanlı Tarihi*. Cilt 3, Üçdal Neşriyat.
- Ġann piet franđisk de Soldanis. (2023, 4 April). In *Wikipedia*. https://mt.wikipedia.org/wiki/%C4%A0ann_Piet_Fran%C4%A1isk_De_Soldanis
- Konfoffa tal-ilsiera kontra l-Ordni ta' San Ġwann (1749). (2023, 12 May). In *Wikipedia*. [https://mt.wikipedia.org/wiki/Konfoffa_tal-ilsiera_kontra_l_Ordni_ta%27_San_%C4%A0wann_\(1749\)](https://mt.wikipedia.org/wiki/Konfoffa_tal-ilsiera_kontra_l_Ordni_ta%27_San_%C4%A0wann_(1749))
- Marshall, D. R. (1971). a social and historical commentary on 'the dialogues' of de Soldanis. *Journal of Maltese Studies*, 6, 1-33.
- Mouros. (2023, 12 May). In *Wikipedia*. <https://pt.wikipedia.org/wiki/Mouros>
- Pasquale, C. (2006). *Une littérature d'institution: la production française de l'Ordre de Malte au Xviiiè Siècle*. dans Roger Marchal, L'écrivain et ses institutions, Librairie Droz, p. 226.
- Sciberras, S. (1775). *Maltese history – E. the Decline of the order of St John in the 18th century*. St. Benedict College. Archived from the original (PDF) on 12 May 2023.
- Smitmer, F.P. (1781). *Catalogo Della Biblioteca Del Sagro Militar Ordine Di S. Giovanni Gerosolimitano Oggi Detto Di Malta Compilato Da Fra Francesco Paolo De Smitmer Commendatore dello stesso Ordine. e Canonico della Chiesa Metropolitana di Vienna in Austria*, p. 55.
- Testa, C. (1989). *The life and times of Grand Master Pinto, 1741-1773*. Midsea Books.
- Thake, R. (2013a). *Patriotism, Deception and Censorship*, Retrieved March 26, 2023, www.academia.edu/3337652/Patriotism_Deception_and_Censorship
- Thake, R. (2013b). *Censoring nationalism in eighteenth-century Malta: Agius de Soldanis and Acciard's Mustafà Bassà di Rodi*. Retrieved March 26, 2023, https://www.academia.edu/3337655/Censoring_nationalism_in_eighteenth_century_Malta_Agius%20de_Soldanis_and_Acciard_s_Mustaf%C3%A0_Bass%C3%A0_di_Rodi
- Viguiet, A.P. (1749). *Relation of the conspiracy woven by the Bacha of Rhodes against the Island of Malthe*. Bullot, p. 335.
- Yüçetürk Kurtulmuş, G. (2021). Malta edebiyatı üzerine: Tarihsel bir bakış. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (22), 801-818. <https://doi.org/10.29000/rumelide.897883>

8. Ekler

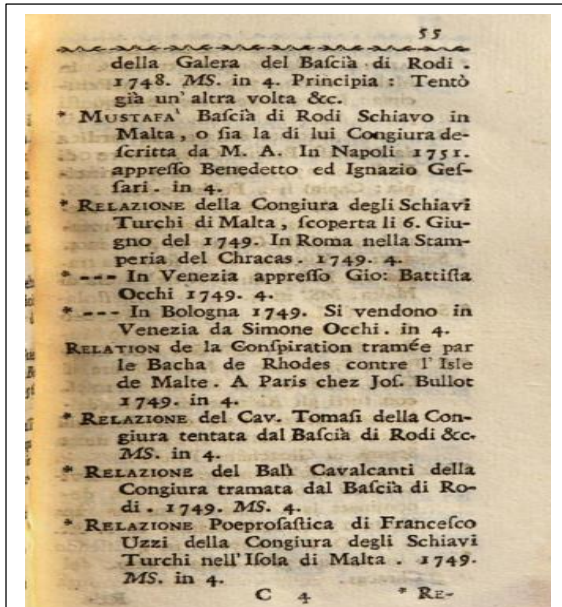


Ek 1: "Mustafa Bassà di Rodi Schiavo" romanının iç kapağı

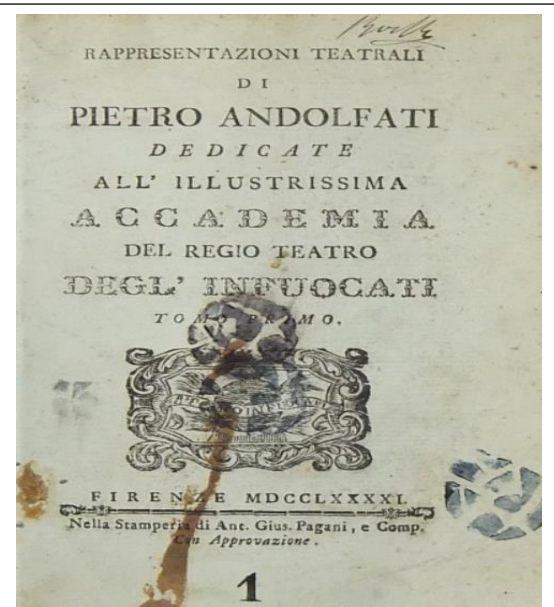
Kaynak: archive.org/details/bub_gb_uL7991aqoWsC/page/n5/model/2up



Ek 2: Michele Acciard'ın Eylül 1755'te Journal étranger'de yayımlanan "Malta'da köle olan Rodoslu Mustafa Paşa veya bu adaya karşı komplosu" adlı yazısının ilk sayfası

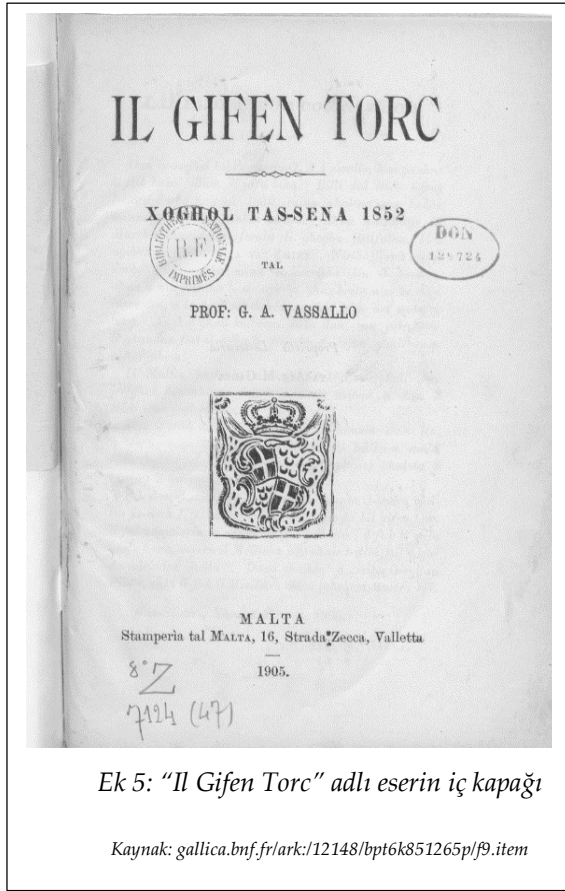


Ek 3: Kütüphane kataloglarında Mustafa Paşa ilgili kitabın belirtilmesi



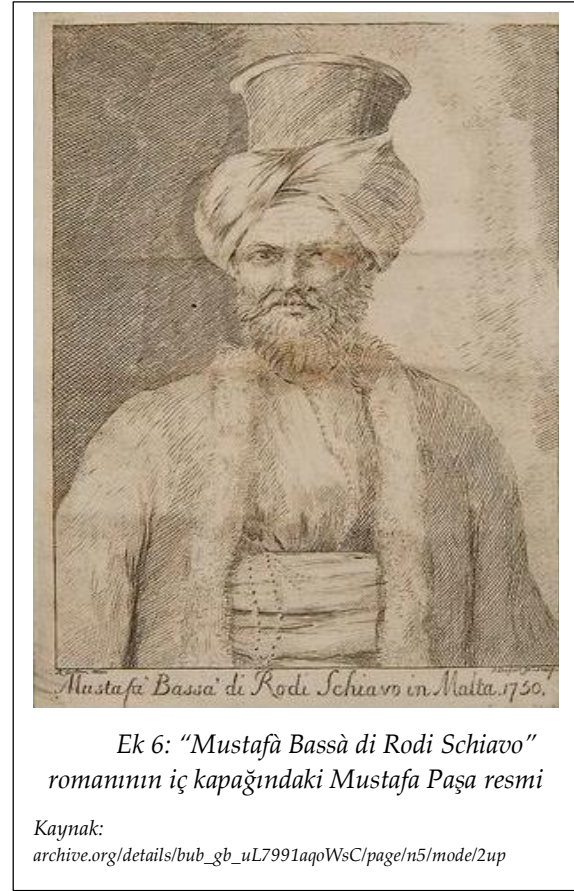
Ek 4: Pietro Andolfati'nin "La congiura di Mustafa Bassà di Rodi contro i cavalieri" adlı dramasının kapağı

Kaynak: www.libreriantiquaria.com/it/



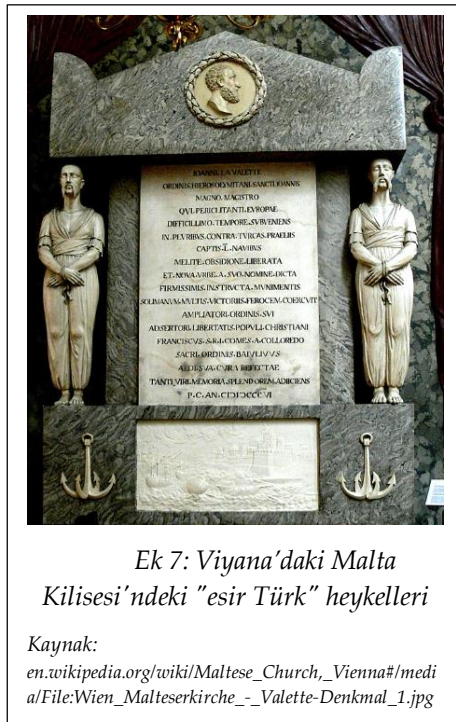
Ek 5: "Il Gifen Torc" adlı eserin iç kapağı

Kaynak: gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k851265p/f9.item



Ek 6: "Mustafâ Bassà di Rodi Schiavo" romanının iç kapağındaki Mustafa Paşa resmi

Kaynak: archive.org/details/bub_gb_uL7991aqWsc/page/n5/mode/2up



Ek 7: Viyana'daki Malta Kilisesi'ndeki "esir Türk" heykelleri

Kaynak: en.wikipedia.org/wiki/Maltese_Church,_Vienna#/media/File:Wien_Malteserkirche_-_Vallette-Denkmal_1.jpg

Unit E.3 - The Decline of the Order: the Conspiracy of the Slaves, 1749

- 1. Mustafa Pasha, the leader and organizer of the plot**
Mustafa Pasha was brought to Malta as a captive slave. As an Ottoman prince, he was treated with great cordiality. He soon started plotting against the Order. He was permitted to live in a house near *Porta Reale*. Grandmaster Pinto received a formal request from the King of France for his release. Slaves who went to see him promised them freedom. It was during a meeting of the Muslim community of slaves that the plot against the Order was planned in great detail.
- 2. The plan of the conspirators**
The feast of St Peter and St Paul (*l-Annarja*, 29th June) was celebrated by a lavish banquet at the Palace. After lunch the palace was practically left in the hands of the guards and the many slaves employed in the kitchens and stables. The plan was as follows: A small group of slaves were to stab the Grandmaster in his sleep. About 100 palace slaves would then rush upstairs and overpower the guards. The slaves would then free the other slaves in the Slave Prisons. Another group were to assault Fort St Elmo. The *Beys* (Ottoman Governors) of Tunis, Tripoli and Algiers would come to their aid. With foreign help, Valletta and the whole island would easily have fallen in Muslim hands.
- 3. The discovery of the plot**
An unforeseen event wrecked the whole plan at the last moment. Giuseppe Cohen, a Jew, had a coffee shop in Valletta. Three of the conspirators were involved in a quarrel in his coffee shop. Later that night Cohen reported to the Grandmaster what he had heard. The three plotters were arrested and tortured on the rack. The leaders of the plot were discovered but since Mustafa Pasha was protected by the King of France, he was arrested. Thirty-eight leaders of the plot were tortured, tried and executed. The prisoners were carried in an open mule-driven cart to the execution place at Floriana (near Hotel Phoenixia) and in the middle of Grand Harbour. The lifeless shattered corpses were then quartered and beheaded. Some of the plotters asked to be baptized at the last moment. Eight slaves, who were not deeply involved in the plot, were branded on their forehead with the letter R (for *ribelli*) and sent on the galleys for life. In the end, the plotters were left on their own, since no help was sent from the Muslim states of North Africa.

Ek 8: St. Benedict College'de Mustafa Paşa isyanı derslerde uygulama olarak öğretilmektedir.

Makale Bilgi Formu

Yazarın Katkısı	Makale tek yazarlıdır.
Çıkar Çatışması Bildirimi	Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.
Destek/Destekleyen Kuruluşlar	Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kar amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.
Etik Onay ve Katılımcı Rızası	“Osmanlı İmparatorluğu’nun Türk ve Müslüman Denizci Esirler Sayesinde Malta’yı Ele Geçirme Stratejisi” başlıklı çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir. Yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu, toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmadığı yazar tarafından beyan edilmiştir.
